

R

Hva gjøres for å fremme fysisk aktivitet i barnehager?

En komparativ studie av førskolelæreres virksomhet i 1981 og 2009

Anne Stokke

Sammendrag

Artikkelen viser empiri fra to like spørreskjemaundersøkelser, fra 1981 og 2009, der førskolelærerne selv skriver hva de gjør av virksomhet for å fremme fysisk aktivitet. Sammenlignes resultatene, viser det at det gjøres mer i dag for å fremme fysisk aktivitet enn i 1981. "Å fornye det fysiske miljøet" var det eneste tiltaket det var gjort mindre av. En forklaring kan være mer naturmiljø i barnehagene – dermed trengs ikke fornying som på lekeplasser. Å "gi ros" hadde høyest skår og "å gi enkeltbarn ekstra hjelp" hadde lavt skår i begge undersøkelsene. "Å sette i gang aktiviteter" og "å lede aktiviteter" er de tiltakene med minst økning, men de var mye brukt begge år. Resultatene viser en økning i virksomhet. Det kan bety at det gjøres mer i dag, men mer forskning trengs for å se hva som virkelig gjøres.

Abstract

This article shows evidence from two identical surveys from 1981 and 2009, where the kindergarten teachers themselves write/report what kind of activities they do to promote physical activity. When the results are compared, they show that more is done today to promote physical activity, than in 1981. "To renew the physical environment" was the only measure less taken. One explanation might be more natural environment in the kindergartens – therefore there is less need for renewal of playgrounds. In both surveys, "to give credit" had the highest and "to give extra assistance to individual children" had the lowest score. "To start activities" and "to lead activities" were the measures with the least increase, but they were both well-used both years. The results show an increase in activity. This can imply that more measures are taken today, but further research is required to find what is actually done.

Innledning

Barnehager er pedagogiske virksomheter der omsorg, lek og læring er sentrale element. De skal være lærende organisasjoner rustet til å møte nye krav, utfordringer og være "til barnets beste" (NOU 2012). Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer en stadig utvikling av personalets kompetanse (Kunnskapsdepartementet 2011: 22). Ulike fagmiljø har ulik forståelse av

hva som er barns beste og til alle barns beste. Noen vektlegger skoleforberedelse. Evolusjonsbiologer hevder barn er skapt for bevegelse og trenger bevegelse for læring, helse og trivsel (Bahr 2011). Verdens helseorganisasjon (WHO) og Helse- direktoratet ser inaktivitet, stillesitting og dårlig kosthold som årsak til fedmeepidemien som på sikt kan føre til flere typer livsstilssykdommer, og som er en stor utfordring for samfunnet. Fysisk aktivitet er en

udiskutabel forebyggende faktor, og grunnlaget for gode aktivitetsvaner legges tidlig i livet (Helsedirektoratet 2008, Haga 2011). Barnehager er et nøkkelmiljø i forebyggende helsearbeid (Perlhagen m.fl. 2007).

Både voksnes og barns kroppslighet, samt voksnes virksomhet er sentralt i denne danningen.

Det har skjedd endringer knyttet til barnehagefeltet de siste 30 årene. Det er i dag tilnærmet full barnehagedekning, mot 7 prosent ved slutten av 70-årene. Det var i 1981, og det er fortsatt, stor variasjon i organiseringsformer og bygninger som brukes. Flere yngre barn har i dag plass, seksåringene er i skolen og det er flere barn med en annen kulturell bakgrunn. En barnehagelov og to nye rammeplaner er tilkommet i tidsperioden. Tidligere styrte Forbruker- og administrasjonsdepartementet barnehagene. Det er nå Kunnskapsdepartementet som styrer og dette departementet har i 2012 lagt fram forslag om ny barnehagelov (NOU 2012:1). Omsorgsdiskursen er erstattet av en læringsdiskurs, og overgangen til skole er blitt framhevet som viktig. Ifølge Seland (2009) er tradisjonell førskolepedagogikk i endring på grunn av læringsdiskursen og krav til økonomisk styring, samt effektive og fleksible løsninger. Pedagogisk personale får mer av sin tid knyttet opp mot administrativt arbeid, og mindre tid i direkte samspill med barn og assistenter (Seland 2009: 49). Også Blegen skriver at pedagoger har stadig mindre tid i direkte arbeid med barna. Hun viser til økt krav om dokumentasjon og administrativt driftsansvar, og skriver at "bruken av tiden blir derfor den kanskje viktigste faglige diskusjon..." (Blegen 2007: 38).

Fenomenologien som vitenskapsteoretisk perspektiv kom inn på 80-tallet, og gjorde at flere forskere så at kropp og bevegelse er viktig for en helhetlig utvikling og for å se barnet som subjekt (Moser 2010, Løkken 2007, Duesund 1995). I den reviderte utgaven av Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet 2011) har danning fått en tydeligere plass. Ifølge Løkken (2007) er danning et mer altomfattende begrep enn ord som læring, omsorg, oppdragelse og sosialisering og omfatter samtidig alt dette. Søbstad (2007: 81) ser på danning som en mulighet til å vektlegge vekselvirking med omgivelsene, gjennom møter med mennesker, natur og kultur, med rom for at barn kan skape sitt eget liv og være kritiske, kreative og selvstendige. Personalets innsikt i danning og i dette møtet kan være sentralt for endringer i barnehager som lærende organisasjon (Fønnebo og Jernberg 2008). I et sosialkonstruktivistisk perspektiv er kunnskap noe barn og voksne skaper sammen. Derfor er det interessant å se nærmere på hva voksne gjør i barnehagene for denne skapende prosessen, for å hjelpe barnet i deres danning eller subjektsskaping. Både voksnes og barns kroppslighet, samt voksnes virksomhet er sentralt i denne danningen. Virksomhet blir her forstått som ulike former for aktivitetsfremmende tiltak knyttet til kropp og bevegelse sammen med og for barna i barnehagen. Barns naturlige iboende trang til bevegelse og aktivitet har påvirket oppfatninger om minst mulig organisering og styring av barns lek i uterommet (Moser 2010). Moser skriver at det har vært liten tradisjon for å tenke didaktikk, planlegging og å bruke ulike metoder i arbeidet med bevegelseslek og fysisk aktivitet i uteleken hos barn i barnehagen. Når det gjelder organisering av leken i utetiden, oppgir de fleste av personalet at tiden ute

går med til fri lek organisert av barna selv (Bjørgeren 2006). Betyr dette at barna selv styrer det kroppslige? For å finne ut av det ønsker jeg å se nærmere på følgende problemstillinger:

Hvor ofte er førskolelærerne selv aktive i bevegelseslek, fornyer det fysiske miljøet, gir barna skryt for å oppmuntre dem til fortsatt eller økt bevegelsesaktivitet? Hvor ofte stimulerer førskolelærerne barna til bevegelsesaktivitet ved å gi oppgaver, sette i gang bevegelsesaktiviteter, lede bevegelsesaktiviteter, lærer barna nye bevegelsesferdigheter og gir enkelte barn ekstra hjelp? Hvor ofte snakker førskolelærerne med andre ansatte og med foreldre om forhold vedrørende barnas fysiske og motoriske utvikling?

Tilsvarende problemstillinger ble belyst i Stokke (1982). Kan jeg ut fra dette lange tidsspennet forvente endringer knyttet til førskolelærernes virksomhet, forstått som ulike former for ledelse, styring, oppmuntning og tilrettelegging for fysisk aktivitet? Har bruken av nevnte stimuleringstiltak endret seg fra 1981 til 2009? Og hva kan forklare eventuelle endringer eller likheter?

For å vurdere om variablene fra 1981 fortsatt er relevante vil jeg også presentere hva som står i rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet 2011) og se de valgte variablene ut fra nyere teori – *physical literacy* og forskning.

Forskning på fysisk aktivitet i barnehager

Fysisk aktivitet er viktig for barns trivsel, for gode opplevelser, motorisk mestring og helse (Koch 2009, Haga 2011, Perlhagen m.fl. 2007, Moser 2010). Forskning viser at et lavt fysisk aktivitetsnivå er en viktig årsak til overvekt og fedme allerede i

førskolealder (Perlhagen m.fl. 2007, Johannsen og Specker 2002). Flere undersøkelser viser at mange barn ikke tilfredsstiller Helsedirektoratets anbefalte norm til en time daglig fysisk aktivitet med mulighet for høyintensitetsaktiviteter (Giske m.fl. 2010, Hinkley 2009, Maude 2001, Dowda m.fl. 2004, Helsedirektoratet 2008). Forekomsten av overvekt og fedme er størst på landsbygda og i lavere sosioøkonomiske grupper (Perlhagen m.fl. 2007). I tillegg til at demografiske faktorer virker inn på barns aktivitetsnivå, så inngår barn i et samspill også med fysiske og sosiale miljøfaktorer (Gubbels m.fl. 2011). Forskning har vist at barns aktivitetsnivå er avhengig av i hvilken barnehage de går (Gubbels m.fl. 2011, Giske m.fl. 2010, Pate m.fl. 2004, Johannsen og Specker 2002). En australsk studie viser at barns aktivitetsnivå reduseres signifikant fra tre- til femårsalderen.

That activity levels appear to be decreasing at such a young age is of concern. This might suggest that even in this young age group, the older children are being guided into more sedentary behaviors rather than being supported to engage in active opportunities (Hinkley 2009:1).

Barnehager er en viktig arena for de fleste barn i Norge. Kvaliteten blir derfor viktig. Pate m.fl. (2004) skisserer betydningen av koblingen mellom god pedagogisk ledelse og fysisk aktivitet i barnehagen. Koch (2009) skriver at pedagogene i barnehager fører egen forståelse av kropp og bevegelse videre til barna. De med utdanning blir mer bevisste på hva de kan gjøre og får mer fokus på kropp og bevegelse i hverdagen. Resultatene til Bower m.fl. (2008) viser at strukturerte aktiviteter og lek-baserte aktiviteter ledet av kompetent personale,

kunne øke aktivitetsnivået. Det var mest fysisk aktivitet i godt utstyrte barnehager og i barnehager med utdannet personale, men heller ikke her nådde barna anbefalt nivå for fysisk aktivitet (Dowda m.fl. 2004). De anbefaler derfor strukturerte aktiviteter lagt inn i dagsplanene.

Giske m.fl. (2010) framhever viktigheten av at personalet ser hvert barn og at de både kan tilrettelegge for og inspirere den enkelte til fysisk aktivitet. I artikkelen framheves viktigheten av gode pedagogiske opplegg for økt aktivitet og for å redusere variasjonen i aktivitetsnivået. De med lavest aktivitetsnivå må få individuelle tilpasninger.

Bower m.fl. (2008) har identifisert faktorer som fremmer fysisk aktivitet i barnehager og de fant at mest sentralt var strukturert fysisk aktivitet, utendørs lek og tid. *Fixed environment* derimot var koblet til fysisk aktivitet med lav intensitet. Dowda m.fl. (2009) fant også at barnehager med mindre fast lekeplassutstyr og mer flyttbart lekeutstyr gav mer aktive barn. De skriver at "educators can modify the preschool environment in ways that help children spend more time in physical activity..." (Dowda m.fl. 2009: 5).

Hinkley (2009) framhever viktigheten av at foreldre er aktivt involvert i og får hjelp til å fremme barnas fysiske aktivitet.

Koch (2009) skriver at barn kopierer pedagogen. Er pedagogen aktiv og vill, blir ungene det også – og motsatt, liker de voksne stillesitting og rolige aktiviteter, vil barna sette pris dette. Løkken (2004) har studert småbarns bruk av kropp og bevegelse i kommunikasjon dem imellom. Hun fant at voksne var lite synlige, lite oppmerksomme og noen ganger ikke til stede der barna var. Hun skriver at på dette området er ikke den voksnes aktive deltagelse like nødvendig og at velmenende (over)aktive voksne kan være et hinder og sette en

stopper for barns kroppslige kommunikasjon. Gubbels m.fl. (2011) fant at to-åringer, spesielt jenter, var mindre aktive med mange voksne til stede. De knytter seg mer til lærerne enn til jevnaldrende og eldre barn, og de voksne virker lite involvert i barns fysiske aktivitet. Også Sandseter (2010) nyanserer verdien av voksnes deltagelse – de kan både fremme barns lek og hemme denne ved å sette grenser for barns utforskende og risikopregede lek.

Det finnes lite forskning på fysisk aktivitet i barnehager – på hvilke pedagogiske tiltak som benyttes og hvilke determinanter som fremmer fysisk aktivitet (NOU 2012, Dowda m.fl. 2004, Bower m.fl. 2008).

Sørensen (2011) har i sitt arbeid observert og vurdert kvaliteten av de sosiale og materielle rammene for barn i danske barnehager med spesielt fokus på å være i fysisk aktivitet. Hun fant at mulighetene var gode, men etterlyser mer forskning på om de mulighetene som er, anvendes optimalt av det pedagogiske personalet. Også Giske m.fl. (2010) etterlyser mer forskning på personalets aktivitetsrepertoar, faglig engasjement og hvordan barns lekeinitiativ følges opp, noe som er viktig for å øke aktiviteten. Hinkley (2009) etterlyser flere flerdimensjonale studier som leter etter sammenhenger for å få en dypere og mer fullstendig forståelse av de ulike faktorenes innvirkning.

Mål med forskningen

Artikkelen vil primært være *deskriptiv* og publisere kunnskap om hva førskolelærerne mener at de gjør av ulike former for pedagogisk arbeid og om dette er endret de siste 30 årene. Å få publisert resultat fra 2009 og resultat fra 1981 gjør det mulig å se eventuelle endringer, som vil bidra med ny og viktig kunnskap om og til barnehagefel-

tet. De ulike formerne for virksomhet relateres til forskning som viser aktivitetsfremmende faktorer. Mitt bidrag kan kobles til denne forskningen og indirekte gi kunnskap om i hvilken grad disse fremmende tiltakene benyttes. Å få mer kunnskap om hvilke virksomheter som fremmer fysisk aktivitet er svært viktig for en kvalitetsutvikling i barnehager.

Jeg ønsker også å være *preskriptiv* ved å sette fokus på kroppslig danning (*physical literacy*), med et mål om å spre kunnskap og gi næring til debatter og refleksjon om et videre kroppsbegrep, bevegelsens egenverdi og viktigheten for danning og læring på alle områder: motorisk, kognitivt, emosjonelt og sosialt (Moser 2010, Whitehead 2010). Barn tenker med kroppen, kommuniserer med kroppen, erfarer og lærer med kroppen. Kroppen skaper mening (Løkken 2010).

Under vil jeg kort presentere det teoretiske grunnlaget og hvilken didaktisk og filosofisk forankring artikkelen legger til grunn.

Teoretisk forankring

Den didaktiske trekant etter Ian Westbury (1995) setter læreren øverst og som Gundersen (2011: 95) skriver: "det er hun som er didaktikken i praksis". Førskolelæreren må gjøre en didaktisk analyse der rammeplanen og dens mål, barns forutsetninger og ulike rammefaktorer inngår. Det er nettopp førskolelæreres virksomhet artikkelen belyser. Virksomhet forstått som bruk av ulike arbeidsmåter og ulike direkte og indirekte stimuleringsformer ut fra gitte rammefaktorer. I modellen settes dannelsingspotensialet i lærestoffet øverst. Dette er også i tråd med revisjonen av rammeplanen i 2011, der danning har fått en mer sentral plass. Min teori-forankring er fenomenologisk: Kroppens

væren i verden og de kroppslige erfaringene framheves. Kroppslig mestring og opplevelsesaspektet i ulike former for kroppslig lek og fysisk aktivitet er sentralt i subjektsskapingen. Dette er en kroppslig danning som må være med i en helhetlig forståelse.

Physical literacy (Whitehead 2010) er et nytt begrep og en teori som ønsker å omfatte et bredere syn på kropp og bevegelse enn en vestlig tradisjonell forståelse bygget på dualismen, som skiller kropp og sjel.

As appropriate to each individual's endowment, physical literacy can be described as the motivation, confidence, physical competence, knowledge and understanding to maintain physical activity throughout the lifecourse (Whitehead 2010: 12).

Whitehead (2010: 19) skriver at didaktikken her bygger på fenomenologien, har et monistisk kroppssyn og en helhetlig forståelse av det kroppslige som *embodied being*, både som *body-as-lived* og *body-as-object*. Teorien har med både egenverdien av bevegelse og nytteverdien knyttet til all utvikling, læring, danning og helse. I det følgende beskrives det pedagogiske arbeidet som fremmer *physical literacy*, noe jeg oversetter til å bli fysisk og motorisk dannet eller kroppslig dannet. I Whitehead (2010) endres fokus fra didaktikkens klassiske: *hva, hvordan og hvorfor* til spørsmålet: *hvilken metode er best for hvem og når?* Hovedregelen er å planlegge ut fra individet. Vi er alle ulike, alle barn er ulike og det må brukes ulike *teaching styles* tilpasset det enkelte barn. "Learner first, learning next, with the activity being the context for that learning" (Haydn-Davis 2010: 165). Han skriver videre at arbeidsmåtene kan veksle fra helt voksenstyrte til at barna styrer selv, "from command to discovery". Jeg deler

dette synet og ser viktigheten av ulike arbeidsmåter. Arbeidsmåtene vurderes som viktigst: "How teaching is conducted is as important or possibly more important, than what is taught" (Haydn-Davis 2010: 165). Han skriver videre at ingen arbeidsmåter er overordnet andre, men hver og en passer ut fra hvilke mål en ønsker å oppnå og for hvem. Det kan være å lære å stole på andre, å utvikle selvstendighet og sosiale ferdigheter, å arbeide med egen utvikling, å løse problem, å skape nye bevegelsesløsninger eller å vurdere bevegelse. En god pedagog behersker et stort utvalg av stiler der ingen stil er overordnet eller bedre, men de har som nevnt mulighet til å arbeide mot ulike typer mål. Teorien framhever viktigheten av ros og for å utvikle seg som pedagog vektlegges også samarbeid med andre ansatte. Mer personlige egenskaper ved pedagogen som "sensitivity, empathy, patience, appreciation of effort and an encouraging and enthusiastic approach to the work" er ønskelig.

Barnehagens innhold og arbeidsmåter

Rammeplanen vektlegger ulike arbeidsmåter og her står: "Å finne den riktige balansen mellom barneinitierte og voksenledete aktiviteter er en utfordring" (Kunnskapsdepartementet 2011: 21). Under vil jeg referere hva de ansatte *må* gjøre for å arbeide i retning av målene for fagområdet *Kropp, bevegelse og helse*:

- Forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere alle barn til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter
- Følge opp barns lekeinitiativ og tilby lek og spill der barna er fysisk aktive og opplever glede gjennom mestring og fellesskap

- Skape betingelser for kroppslig lek og aktivitet der det også brytes med tradisjonelle kjønnsrollemønstre slik at jenter og gutter på en likeverdig måte kan delta i alle aktivitetsformer
- Organisere hverdagen slik at den finnes en gjennomtenkt veksling mellom perioder med ro, aktivitet og måltider, og bidra til at barna kan tilegne seg gode vaner, holdninger og kunnskaper når det gjelder kost, hygiene, aktivitet og hvile
- Sørge for god planlegging og fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet, og vurdere hvordan nærmiljøet kan supplere barnehagens arealer til ulike årstider
- Sørge for at kropps- og bevegelseskulturen i barnehagen gjenspeiler mangfoldet i barnas kulturelle forankring og ta hensyn til kulturforskjeller når det gjelder forholdet til kropp
- Tilrettelegge for og inspirere til trygg og utfordrende kroppslig lek og aktivitet for alle, uansett kjønn og kroppslige, psykiske og sosiale forutsetninger
- Ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp (Kunnskapsdepartementet 2011: 42)

Sentrale spørsmål blir derfor om eldre førskolelærere med lengre yrkeserfaring vil karakterisere eget arbeid annerledes enn yngre.

Disse punktene vil jeg bruke i drøftingen av aktualiteten til egen empiri. Her vil jeg også trekke inn aktuelle didaktiske poeng fra *physical literacy*. Først vil jeg presentere prosedyrer og forskningsprosessen som er benyttet for å belyse problemstillingene.

Design og metode

Undersøkelsen bygger en kvantitativ spørreskjemaundersøkelse med tittelen *Bevegelsesaktivitet i barnehager, vilkår og virksomhet...* (Stokke 1982). I 1981 hadde undersøkelsens en svarprosent på 94, og utvalget var landsrepresentativt (336 av en populasjon på 1019). I 2009 brukte jeg stort sett samme spørreskjema og informasjon som i 1981. Dette er gjort for å få undersøkelsene mest mulig like og dermed teknisk og statistisk sammenlignbare. Jeg ønsket først å gjøre flere omformuleringer i spørsmålsstilling, valg av variabler og svaralternativ, men jeg valgte likevel likhet og gjorde svært få endringer (kun årstall og tillegsspørsmål). Dette kan ha ført til at ønsket om høy reliabilitet har gått på bekostning av validiteten i den nye undersøkelsen. Det kan diskuteres om jeg får godt nok fram endringene som har skjedd fra 1981 til 2009 med de gamle kategoriene. I følgeskrivet ble det opplyst at skjemaet var brukt i 1981, og respondentene ble oppfordret til å skrive tilleggsinformasjon der spørsmålene ikke passet. Det var også et åpent spørsmål for å fange opp endringer. Spørreskjemaet har 24 spørsmål. De fleste har gitte svarkategorier der respondenten skal svare ved å sette en ring rundt et tall for passende svaralternativ.

Skjemaet er delt inn i bakgrunnsvariabler og om vilkår ute og inne. Flere resultat fra undersøkelsen er tidligere publisert i *Barn* (Stokke 2011, Stokke 2012).

Denne artikkelen presenterer resultat fra spørsmålene om førskolelærernes virksomhet. Jeg spør etter respondentens vurderinger av hvor ofte de gjør ulike tiltak for å fremme fysisk aktivitet. De fire første spørsmålene er av indirekte art (å gi ros, være modell og tilrettelegge miljø), de fem neste handler om former for direkte stimu-

lering og de to siste går på samarbeid og informasjon. Spørsmålene fra spørreskjemaet er gjengitt i resultatdelen som overskrifter før hver tabell.

Utvalg og etikk

Utvalget¹ er 483 heldagsbarnehager av en populasjon på 5498. I følgeskrivet til pedagogisk leder ble det, som i 1981, bedt om at spørreskjemaet ble gitt til en førskolelærer etter alfabetiske kriterier. Svarprosenten er 59,4, som gir 287 respondenter fra 287 ulike barnehager. Respondentene svarte for egen virksomhet. De etiske reglene om konfidensialitet er fulgt. Utvalget er anonymisert. Respondentene fikk opplysningene om hensikten med undersøkelsen. Det er lite spørsmål etter personopplysninger. Det er ingen krav, og respondenten kan, om hun ønsker, la spørsmål stå ubesvart.

Feilkilder

Det kan være en skjevhet i datamaterialet med flere svar fra de aktive og godt utstyrte barnehagene. Styreverter kan ha plukket ut de fysisk aktive førskolelærerne til å svare. Det kan alltid stilles spørsmål ved om det svares korrekt og om dataene bearbeides korrekt. Resultatene er basert på førskolelærernes vurdering av eget arbeid. Hvem førskolelærerne er blir derfor interessant, for det er deres subjektive vurdering som vises i tabellene. Sentrale spørsmål blir derfor om eldre førskolelærere med lengre yrkeserfaring vil karakterisere eget arbeid annerledes enn yngre. Det er også en usikkerhet knyttet til endringer i barnehagefeltet som for eksempel flere utebarnehager, flere yngre barn og flere basebarnehager. Vil førskolelærerne vurdere seg mer aktive i dag på grunn av mer møtetid og mindre tid sammen med barna? Spørsmål til begrepsvaliditet er om begrepene forstås på samme måte. Til tross for slike mulige

feilkilder vil jeg si at resultatdelen gir et bilde av dagens situasjon, samt hvilke endringer som har skjedd. Det relativt store og tilfeldige utvalget av respondenter og en akseptabel svarprosent gjør det mulig å generalisere, selv om det er knyttet usikkerhet til reliabiliteten og validiteten ved alle spørreskjemaundersøkelser.

Dataanalysen

Dataene er behandlet i statistikkprogrammet SPSS. Der respondenten hadde krysset av to svaralternativ eller *mellom* to alternativ, er det minst gunstige svaret benyttet.

Dataanalysen er ulike mål for frekvens. Tabell 1 til 10 viser prosentvis fordeling og detaljerte endringer i prosent for de enkelte svaralternativ. Det er brukt vektet gjennomsnitt i tabell 11 for å få fram en totaloversikt over hvor endringene er størst og minst, og om rekkefølgen av de mest og minst brukte tiltakene er endret. Med vektet gjennomsnitt får jeg én verdi per tiltak og det regnes ut på følgende måte: Svarfordeling i antall for "aldri" blir vektet og multiplisert med null, antall svar for "en sjelden gang" blir vektet og multiplisert med en, videre er "ikke så ofte" multiplisert med to, "ganske ofte" med tre og "svært ofte" med fire. Verdiene for de fem svaralternativene summeres for hvert stimulerings tiltak og divideres på totalt antall (N= 287 og N= 303 i 1981). "På grunn av varierende reststørrelse er det nødvendig å di-

videre på totalt antall for å få et tall som viser relativ størrelse" (Stokke 1982: 129). Resultatene blir sammenlignet med tilsvarende utregning for vektet gjennomsnitt for 1981.

I det følgende drøftes først spørsmålenes aktualitet før resultatene fra 2009 og 1981 presenteres i oversiktstabeller og sammenlignes.

Resultat

Respondentene er førskolelærere. Alle hadde utdanning i 1981, 5,9 prosent er uten utdanning i 2009. Det er 6 prosent menn i 2009 mot 5 prosent i 1981. Respondentene er betydelig eldre og har lengre barnehagepraksis i siste undersøkelse. Gruppen 20 til 30 år er redusert med 70 prosent fra 1981 og flyttet oppover i alder.

Hvor ofte er du selv aktiv i bevegelseslek og lignende?

I rammeplanen står det at de ansatte skal inspirere alle barn til fysisk aktivitet (Kunnskapsdepartementet 2011: 42). Spørsmålet kan knyttes til å inspirere, noe en gjør ved selv å være fysisk aktiv og delta i lek. Jo mer glede og engasjement en viser, jo mer vil en voksen inspirere. *Physical literacy* vektlegger viktigheten av aktive voksne: "Parents and carers can join in as playmates or as models of good practice to help scaffold children's learning" (Maude 2010: 114).

Tabell 1. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de selv er aktive i bevegelseslek i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0	3,5	25,8	56,1	12,9	0	1,7	287
1981	0	8	42,3	45,6	4,0	0,9	0	303
Endringer		- 4,5	-16,5	10,5	8,9			

I 2009 er "ganske ofte" det mest valgte alternativet, 56,1 prosent. Dette er 10,5 prosent flere enn i 1981 og tabellen viser også at 8,9 prosent flere svarer "svært ofte". Dette viser en økning.

Hvor ofte bruker du noe av arbeidstiden til å fornye det fysiske miljøet?

I rammeplanen står det at en skal sørge for fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet. Også i teorien *physical literacy* vektlegges det fysiske miljøet og dets mulighet for å inspirere til kroppslig lek og aktivitet. Spørsmålet om å fornye miljøet vurderes ut fra dette som fortsatt relevant.

Tabell 2. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de fornyer det fysiske miljøet i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En periode av året	Flere ganger per år	Til stadighet	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	7	32,8	33,1	13,2	11,1	2,8	287
1981	2,0	24,4	52,8	13,2	6,3	1,3	303
Endringer	+ 5	+ 8,4	-19,7	0			

I både 2009 og i 1981 er "flere ganger per år" det mest valgte alternativet, med henholdsvis 33,1 og 52,8 prosent. Det viser en nedgang på 19,7 prosent fra 1981. "En periode av året" og "aldri" viser økning i 2009 på til sammen 13,4 prosent, altså en nedgang. Sammenlignet med tidligere publiserte resultat fra samme undersøkelse så svarte hele 80 prosent *nei* på om de hadde forandret lekeapparat inne (Stokke 2012). Dette viser et samsvar i resultat.

Gir du barna skryt (positiv feedback) for å oppmuntre dem til fortsatt eller økt bevegelsesaktivitet?

Det er viktig for både selvbilde og motivasjon at alle barn blir sett og får positiv respons på fysisk aktivitet og motorisk mestring. I rammeplanen står det at ansatte skal "gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere alle til å søke fysiske utfordringer..." (Kunnskapsdepartementet 2011: 42). Ros og motivasjon er som nevnt svært sentralt for å oppnå *physical literacy*.

Tabell 3. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de gir barna skryt for fysiske aktiviteter i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009			0,7	39,4	58,5	0,3	1	287
1981	0	1,7	7,9	56,8	33,3	0	0,3	303
Endringer			-7,2	-17,4	25,2			

"Svært ofte" det mest valgte alternativet i 2009, 58,5 prosent og det viser en økning på 25,2 prosent.

Hvor ofte stimulerer du barna til bevegelsesaktivitet ved å gi oppgaver de skal løse ved hjelp av bevegelse?

Her var det forklarende eksempler i skjemaet: *Kan du krype på en annen måte? Kan du finne en annen måte å komme deg ned på? Er det andre måter du kan kaste ballen på?*

I rammeplanen står undring og utforskertrang nevnt og det oppfordres også til "å inspirere alle til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter" (Kunnskapsdepartementet 2011: 42). Eksempelene over mener jeg er eksempler på nettopp dette. Spørsmålet prøver å fange problembasert læring. Dette finnes også i metoderepertoaret til *physical literacy*: når målet er kreativitet og oppgaveløsning, må metoden være åpen.

Tabell 4. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de gir barna bevegelsesoppgaver i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0,7	3,1	27,9	48,4	16,4	2,1	1,4	287
1981	0,6	12,9	41,3	39,3	4,6	1	0,3	303
Endringer	0,1	-9,8	-13,4	9,1	11,8			

I 2009 er "ganske ofte" det mest valgte alternativet, 48,4 prosent. Dette er en økning på 9,1 prosent og 11,8 prosent flere svarer "svært ofte" i 2009.

Hvor ofte setter du i gang bevegelsesaktiviteter som barna selv overtar styringen av etter en stund?

I rammeplanen står at ansatte skal tilby lek og spill der barn er aktive og skape betingelser for kroppslig lek. *Physical literacy* har et bredt spekter av metoder. "A sufficient play experience is best achieved through a mixture of free play, guided play and play in formal settings through to involvement in structured play" (Maude 2010: 112). Dette viser at spørsmålene om voksenstyrte aktiviteter fortsatt er aktuelle.

Tabell 5. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de setter i gang bevegelsesaktiviteter i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0,3	1,7	30,0	59,9	6,3	1,0	0,7	287
1981	1	7,2	33,7	51,2	5,6	0,6	0,6	303
Endringer	-0,7	-5,5	-3,7	8,7	0,7			

"Ganske ofte" er det mest valgte svaralternativet begge år med 59,9 prosent i 2009 og 0,7 prosent flere svarer "svært ofte".

Hvor ofte leder du hele bevegelsesaktiviteter?

I rammeplanen står det at personalet må "tilby lek og spill der barna er fysisk aktive og opplever glede gjennom mestring og fellesskap" (Kunnskapsdepartementet 2011: 42). *Pre-planned and structured play* ledet av voksne nevnes også som del av det pedagogiske arbeidet for å fremme *physical literacy*.

Tabell 6. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de leder hele bevegelsesaktiviteter i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0,7	3,1	16,4	61,7	16,4	1,0	0,7	287
1981	0,7	5,6	26,4	51,8	13,2	0,3	2,0	303
Endringer		-2,5	-10,0	9,9	3,2			

Tabellen over viser at "ganske ofte" er det klart mest valgte svaralternativet begge år med 9,9 prosent flere i 2009. 3,2 prosent flere svarer "svært ofte".

Hvor ofte lærer du barna nye bevegelsesferdigheter?

I rammeplanen finner jeg ingen punkter som direkte vektlegger veiledning og hjelp fra voksne for at barna skal lære nye ferdigheter. Under mål står det at barnehagen skal bidra til kroppslig mestring og at barna "videreutvikler sin kroppsbeherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motoriske følsomhet" (Kunnskapsdepartementet 2011: 41). Dette innebærer å lære nye bevegelsesferdigheter, og her er pedagogen sentral. I *physical literacy* er det et mål å utvikle et bevegelsesrepertoar.

Tabell 7. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de lærer barna nye bevegelsesferdigheter i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0	4,2	42,2	46	5,6	1,4	0,7	287
1981	1,3	16,8	48,5	29,0	3,0	0,6	0,6	303
Endringer		-12,6	-6,3	17	2,6			

Her er "ganske ofte" det mest valgte svaralternativet i 2009 med 46 prosent. Dette gir en økning på 17 prosent og 2,6 prosent flere svarer "svært ofte".

Hvor ofte gir du enkelte barn ekstra hjelp/stimulering?

I rammeplanen står at de ansatte skal "tilrettelegge for og inspirere til trygg og utfordrende kroppslig lek for alle uansett kjønn, kroppslige, psykiske og sosiale forutsetninger"

(Kunnskapsdepartementet 2011: 42). Det er en mer generell formulering i rammeplanen enn i min spørsmålstilling, som ikke går på å arbeide konkret med et barn og en spesiell ferdighet eller en fysisk kapasitet. I rammeplanens kap 1.9 står det at "barnehagens innhold må formidles på en måte som gjør at ulike barn kan ta del på like måter, ut fra egne interesser, kompetanser og utviklingsnivå. (...) det kan være aktuelt å gi et spesielt tilrettelagt tilbud" (Kunnskapsdepartementet 2011: 23). Disse retningslinjene er i samsvar med spørsmålstillingen. Jeg spør etter "hvor ofte" og ikke etter hva de gjør. *Physical literacy* har som et hovedpoeng at alle kan oppnå å bli *physically literate*, det tas utgangspunkt i den enkeltes forutsetninger og en arbeider ut fra dette.

Tabell 8. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de gir enkeltbarn ekstra hjelp og stimulering i 2009 og i 1981 og endringen fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	1,7	12,5	40,1	36,6	8	0,3	0,7	287
1981	2,6	24,4	38,6	28,7	3,3	1,3	0,3	303
Endringer	-0,9	-11,9	1,5	7,9	4,7			

Tabell 8 viser at "ikke så ofte" er det mest valgte svaralternativet begge år, med 40,1 prosent i 2009. Videre er det 11,9 prosent færre som svarer en "sjelden gang".

Hvor ofte snakker du med andre ansatte om forhold vedrørende barnas fysiske og motoriske utvikling?

I rammeplanen skrives det om teamarbeid og felles planlegging. Pedagogisk ledelse har ansvar for å veilede det øvrige personale slik at alle får en felles forståelse av barnehagens ansvar og oppgaver (Kunnskapsdepartementet 2011: 22). *Physical literacy* framhever at samtaler med andre ansatte er viktig for å utvikle seg som en reflektert pedagog.

Tabell 9. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de snakker med andre ansatte om barns bevegelsesutvikling i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0	1	23,3	56,1	18,8		0,7	287
1981	0	9,9	25,1	51,5	11,9	0,3	1,3	303
Endringer		-8,9	-1,8	4,6	6,9			

Også her er "ganske ofte" det mest valgte svaralternativet, 56,1 prosent. Tabellen viser at 6,9 prosent flere svarer "svært ofte" og 8,9 prosent færre svarer "en sjelden gang".

Hvor ofte snakker du med foreldre om forhold vedrørende barnas fysiske og motoriske utvikling? I rammeplanen del 1.6 står det at foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling. Her står "Spørsmål knyttet til barnets trivsel og utvikling og barnehagens pedagogiske virksomhet skal drøftes" (Kunnskapsdepartementet 2011: 20). Barns motoriske utvikling blir en del av dette, og spørsmålet er derfor fortsatt relevant. Foreldresamarbeid er også framhevet i *physical literacy*: "Parents and carers of young children need to be made aware of the importance of movement activity and physical play ... and countering the assumption that children will naturally develop a wide movement vocabulary, without particular steps being taken" (Whitehead 2010: 193). Her vektlegges mer å få foreldre til å forstå viktigheten av fysisk aktivitet for utviklingen og at barn ikke må låses fast, "containers for safety", for på denne måten å hemme bevegelsesutviklingen. Foreldre sees på som signifikante andre som kan fremme ferdigheter, og de er sentrale i barns utvikling av fedme og dermed også i forebygging. Med spørsmålet får jeg ikke vite hva det snakkes om – bare i hvilken grad problematikken knyttet til fysisk-motorisk utvikling, tas opp med foreldre.

Tabell 10. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de snakker med foreldre om barns fysiske og motoriske utvikling i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

	Aldri	En sjelden gang	Ikke så ofte	Ganske ofte	Svært ofte	Vet ikke	Rest	Totalt
2009	0,7	4,9	42,2	28,6	20,9	1,4	1,4	287
1981	1,6	24,8	47,2	22,8	2,6	0,3	0,6	303
Endringer		- 19,9	- 5	5,8	18,3			

Her er "ikke så ofte" det mest valgte svaralternativet begge år, med 42,2 prosent i 2009. Det er i 2009 hele 18,3 prosent flere som svarer "svært ofte" og 19,9 prosent færre som svarer "en sjelden gang".

Tabellene 1-10 viser endringer fra 1981 til 2009 over hva førskolelærerne mener de gjør av ulike tiltak for å fremme den fysiske og motoriske utviklingen. Resultatene viser at flere mener at de er aktive og stimulerer "ganske ofte" og "svært ofte". En umiddelbar forståelse av resultatene er at det i 2009 arbeides mer for å fremme fysisk aktivitet og kroppslig lek. I analysen under benyttes én verdi, kalt vektet gjennomsnitt, som gjør det mulig å se de ulike tiltakene i forhold til hverandre og endringer fra 1981.

TRIM DAME

Illustrasjon: Kari Stokke Nilsen

Analyse og drøfting

Tabell 1. Førskolelærernes vurdering i prosent av hvor ofte de selv er aktive i bevegelseslek i 2009 og i 1981 og endringene fra 1981.

1981	Vektet gjennomsnitt 1981	2009	Vektet gjennomsnitt 2009	Differansen i vektet gjennomsnitt
1. Ros	3,22	Ros	3,53	+ 0,31
2. Lede bevegelsesaktiviteter	2,72	Snakke med ansatte om barna	2,91	+ 0,25
3. Snakke med ansatte om barna	2,66	Lede bevegelsesaktiviteter	2,86	+ 0,14
4. Sette i gang aktiviteter	2,53	Selv aktiv	2,74	+ 0,21
5. Fornye miljøet	2,55	Gi bevegelsesoppgaver	2,69	+ 0,32
6. Å selv være aktiv	2,53	Sette i gang aktiviteter	2,66	+ 0,13
7. Gi bevegelsesoppgaver	2,37	Snakke med foreldre	2,58	+ 0,58
8. Lære barna nye...	2,15	Lære barna nye...	2,48	+ 0,33
9. Gi enkeltbarn hjelp	2,05	Gi enkeltbarn hjelp	2,34	+ 0,29
10. Snakke med foreldre	2,00	Fornye miljøet	2,17	- 0,14

Tabell 11 viser de ulike tiltakene etter størrelse på vektet gjennomsnitt, størst verdi øverst i tabellen og minst nederst. Sammenlignes rekkefølgen for 1981 og 2009 viser tabellen også at fem av ti tiltak har tilnærmet samme plassering etter hvilken grad de er benyttet.

Også vektet gjennomsnitt viser at ni av ti stimuleringstiltak har en økning i 2009 mot 1981, og verdiene til høyre i tabellen gjør det mulig å se hvilke tiltak som har størst og minst endring. Økningen kan bety at førskolelærerne vet viktigheten av fysisk aktivitet og at de derfor stimulerer mer enn tidligere.

Å *gi ros eller skryt* er det mest brukte stimuleringstiltaket begge år med et vektet gjennomsnitt på 3,53 i 2009 mot 3,22 i 1981. Det kommer som nummer fire når vi ser på differansen eller økning fra 1981, + 0,31. Dette er sentralt i *physical literacy*, og Giske m.fl. (2010) framhevet å se hvert enkelt barn.

Endringene er størst for å *fornye miljøet*. Dette er det minst brukte stimuleringstiltaket i 2009 mot nummer fem i 1981. Det er det eneste tiltaket hvor resultatene viser en større aktivitet i 1981 enn 2009. Differansen er negativ, - 0,14. Resultatet er overraskende, for rammeplanen framhever fleksibilitet og tilrettelegging av miljø. Variasjon er et sentralt prinsipp for aktivitet. Det kan imidlertid skyldes flere utebarnehager og utedager. Med natur er behovet for endringer ute mindre. Bower m.fl. (2008) fant at et statisk miljø gav lav intensitet i den fysiske aktiviteten.

Å *snakke med foreldre* er flyttet opp tre plasser i 2009. Dette er det sjuende mest brukte tiltaket, men det kommer som nummer én når en ser på den største positive differansen, + 0,58. Dette er ikke overraskende, for foreldres innflytelse og medvirkning får en sterkere plass i ulike styringsdokument. Hinkley (2009) framhever foreldrenes betydning for barns fysiske

aktivitet og framhever spesielt fars aktivitet som viktig.

Å snakke med ansatte om barns fysiske og motoriske utvikling er det nest mest brukte tiltaket i 2009. Det var som nummer tre i 1981, så endringene er små. På dette området forventet jeg en større endring fra 1981 på grunn av flere krav til dokumentasjon og mer møtetid blant de ansatte (Seland 2009). Haydn-Davis (2010) framhever samarbeid med andre ansatte for å utvikle seg som pedagog.

Å selv være fysisk aktiv er det fjerde mest brukte stimuleringsiltaket i 2009 mot det sjette i 1981. At en eldre respondentgruppe vurderer seg som mer aktiv, var uventet. Det kan skyldes en bredere forståelse av å være fysisk aktiv med barna, eller at det i dag er mer turer og aktiviteter. Koch (2009) fant at aktive voksne ga aktive barn. Forskning viser at kun én av fire tilfredsstillende anbefalingene om 30 minutters daglig fysisk aktivitet for voksne. Når en spør, svarer sju av ti at de er aktive, men når det måles, er det kun to av ti som beveger seg den nødvendige halvtimen (Sundgot-Borgen 2012). Dette viser at mange tror de er i mer aktivitet enn det de i virkeligheten er. Vi ønsker å være "flinke" og tror vi er det. Dette kan også gjelde flere av resultatene her.

Å bruke ulike typer voksenstyrte aktiviteter framheves i *physical literacy*, og forskere framhever viktigheten av å benytte dette for å fremme alle barnas fysiske aktivitetsnivå (Giske m.fl. 2010, Sandseter 2010, Dowda m.fl. 2009).

Å lede bevegelsesaktiviteter er det tredje mest brukte stimuleringsiltaket i 2009. Det kommer som nummer åtte når en ser på økning i vektet gjennomsnitt. Det betyr at det gjøres mer, men endringene er ikke så store sammenlignet med 1981.

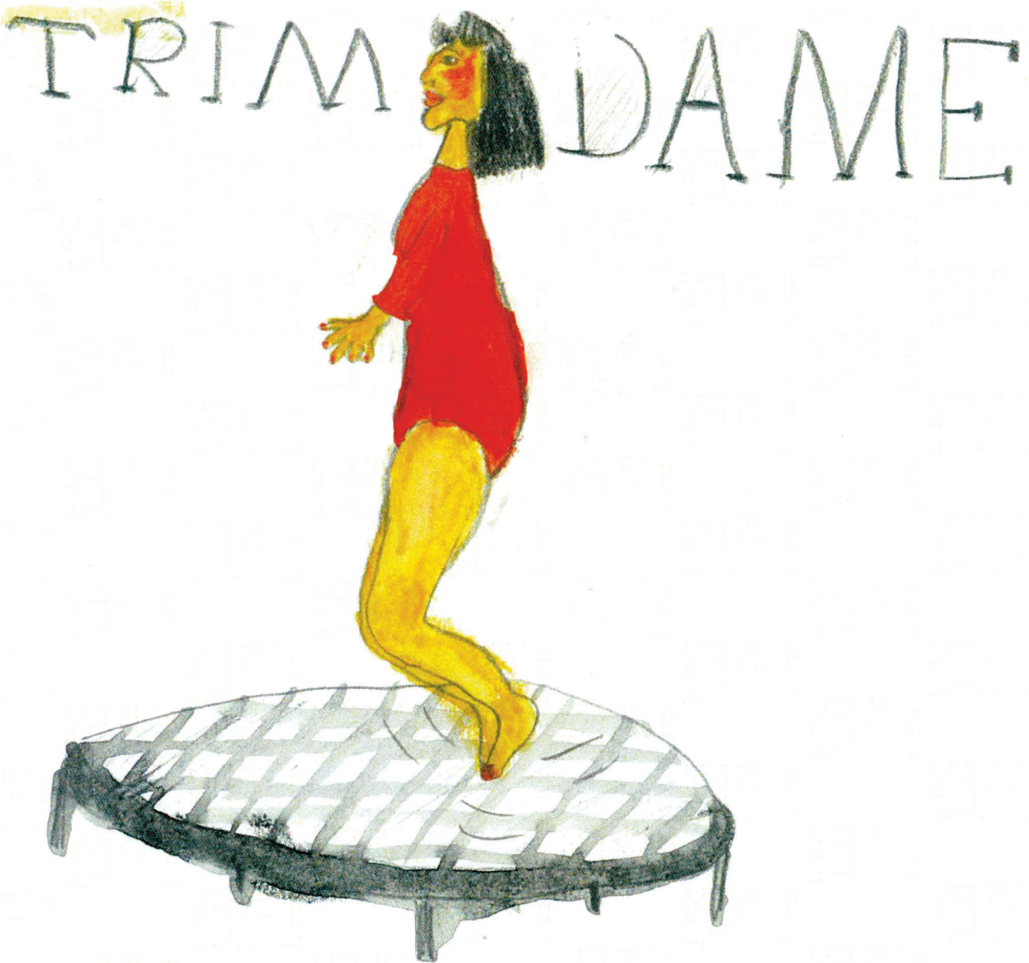
Å gi bevegelsesoppgaver er det femte mest brukte stimuleringsiltaket i 2009. Det

kommer som nummer tre når årene sammenlignes, og det sees på de tiltakene med størst positiv endring, + 0,32.

Å lære barna nye bevegelsesferdigheter kommer som nummer åtte når de mest brukte stimuleringsiltaket vurderes, men det har økt nest mest, + 0,33. Dette kan skyldes mer fokus på barns læring.

Å gi enkeltbarn ekstra hjelp er det nest minst brukte stimuleringsiltaket og det kommer som nummer seks i økning når en ser på differansen for vektet gjennomsnitt. Dette er et overraskende funn for rammeplanen vektlegger individuell tilpasning, og vi vet det er mange barn i barnehagene med funksjonshemninger og motoriske problem. Det kan bety at barna inkluderes i aktiviteter gjennom felles tilrettelegging og i voksenledete aktiviteter. Det kan også bety at det er for lite kompetanse og at det gjøres for lite for barn med spesielle behov. Å arbeide ut fra det enkelte barn er et hovedpoeng i *physical literacy*.

Det er også viktig å unngå at tid og rom struktureres så mye i barnehagen at barna ikke får den friheten de trenger til å leke og skape sitt eget liv i samspill med andre barn. Dette oppnås i større grad i ulike former for natur- og friluftsbarnehager, som er nye organiseringsformer som er kommet etter 1981. Barnehager kan være svært gode om det er lite voksenstyring. Dette krever imidlertid tid til lek og kompetente barn som er aktive og selvstyrte. Det krever også gode lekemiljø med variasjon og utfordringer. Opplevelse av flyt og selvstyring gir bedre læring, og kreativitet er avhengig av lite disiplinering og styring (Kaufmann 2006, Sandseter 2010). Forskning viser at små barn er mer aktive med færre voksne til stede (Gubbels m.fl. 2011). Røthle (2007) viser til at det ved tusenårsskiftet fantes en skepsis mot voksenledete aktiviteter, mot temaarbeid og formidlingspedagogikk. Dette gjorde

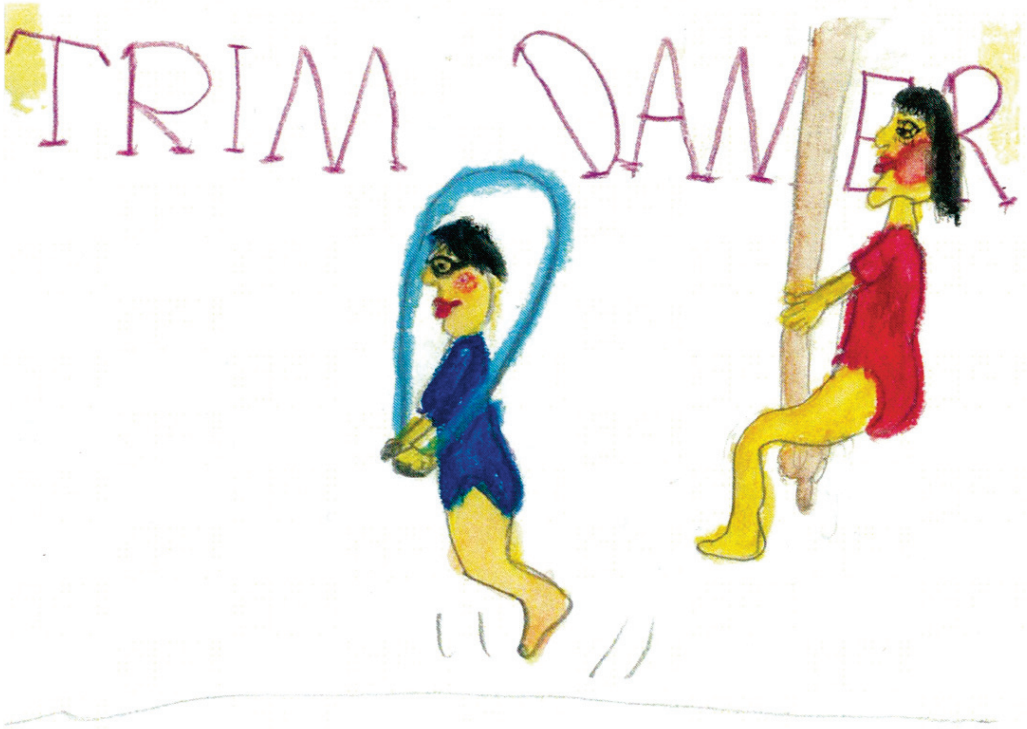
Illustrasjon: Kari Stokke Nilsen

at noen barnehagers innhold ble helt avhengig av barnas valg. Hun argumenterer for barnehagen som et møtested der voksne er aktive kulturformidlere og barn skaper sin egen kultur. Også Whitehead (2010: 159) argumenterer for *free play*, men hun anbefaler også *guided play* og *structured play*.

Det var i 2009 et ubetydelig antall flere "vet ikke"-svar og ubesvarte spørsmål. Resultatene for de ulike spørsmålene gir derfor et relativt pålitelig bilde.

Tidsbegrepene knyttet til "hvor ofte" er

ikke forklart, men nærmere operasjonalisert i svaralternativene. Den enkelte respondent legger sin egen forståelse i de ulike tidsangivelsene, og svarene er subjektive. Dette var likt for enqueten i 1981 og i 2009. Det er muligens lettere å svare når de ulike svaralternativene ikke er så nøye forklart og definert. Vi har en slags "magefølelse" for kategoriernes betydning. Dette skal ikke ha betydning når en ser de ulike tiltakene i forhold til hverandre og sammenligner rekkefølgen av tiltakene.

Illustrasjon: Kari Stokke Nilsen

Har respondentene en bredere forståelse av hva som er fysisk aktivitet i 2009 enn i 1981, og kan det forklare at det gjøres mer og at de selv er mer aktive sammen med barna? En annen tolkning kan være at førskolelærerne tidligere hadde mer tid til å være sammen med barna, og at tid til bevegelsesaktivitet ble en del av alt arbeidet. Det er blitt flere møter og flere krav til dokumentasjon (Seland 2009, Blegen 2007). Respondentene kan derfor oppleve at de gjør mer, for totaltiden sammen med barna er knappere. De svarer derfor "oftere" og "mer", men objektivt målt kan det være mindre tid brukt.

Resultatene her sier ikke noe om kvalitet i barnehagene, men kun noe om i hvilken grad de ansatte mener at ulike stimuleringstiltak benyttes. Selvrappor-

ing gir ofte et mer positivt bilde. Det kan være negativt dersom førskolelærerne mener de gjør "svært mye" av ulike tiltak, de er fornøyde og ingen endring skjer. Men realiteten er at de ikke gjør så mye som de tror og de tror barn er aktive nok!

Sammendrag og konklusjon

Resultatene viser at for ni av ti pedagogiske tiltak opplyser førskolelærerne at det gjøres mer i 2009 enn i 1981. Det er en særlig økning i foreldresamarbeid og å lære barna nye ferdigheter, og det gis mer ros. Førskolelærerne gjør mindre av miljøforandringer. Årsaker kan være endret utemiljø med mer natur. De pedagogiske tiltakene i undersøkelsen finnes også i rammeplanens anvisninger, i nyere teori, physical literacy,

og i forskning. Det trengs mer forskning og gjerne mer objektive målinger eller observasjoner av virksomheten for å få mer kunnskap om hva som skjer og hva som fremmer fysisk aktivitet i barnehager. Førskolelærerne er de viktigste for virksom-

heten, og deres pedagogiske arbeid, glede ved selv å være aktiv, empati, entusiasme og kroppsspråk er sentralt for å fremme physical literacy. Forskning viser at ikke alle barn er så aktive som vi ønsker å tro.

Note

¹ Det finnes en oversikt over alle barnehager i Norge på www.pedlex.no. Jeg skrev ut listene og trakk manuelt fra et tilfeldig trukket tall hver 11. barnehage. Utvalget utgjør 9 prosent av populasjonen. Det ble i oktober 2009 sendt ut 500 spørreskjema til 222 private barnehager, 11 bedriftsbarnehager og 267 offentlige barnehager. Etter justeringer er det reelle utvalget 483 heldagsbarnehager (minus 17: nedlagte barnehager, småbarnsavdelinger og noen såkalte "åpen barnehage"). Jeg sendte purrebrev via e-post og ringte deretter til nesten 400 barnehager.

Referanser

Bahr, R. 2011. *Født til bevegelse!*

Lastet ned 7.7.2011 fra http://www.fysioterapeuten.no/xp/pub/mx/filer/0101_Fagartikkel2.pdf.

Bower, J.K., Hales D.P., Tate D.F., Rubin D.A., Benjamin S.E. og Ward, D.S. 2008. The childcare environment and children's physical activity. *American Journal of Preventive Medicine* 34(1): 23–29.

Bjørngen, K. 2006. Uteliv og fysisk aktivitet i barnehagen. *Barnehagefolk* (2). Oslo: Pedagogisk forum: 66–69.

Blegen, U. 2007. Barnehagehistorie, politikk og styring, I: T. Moser og M. Røthle, red. *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget.

Dowda, M., Pate, R.R., Trost, S.G., Almeida, C.A. og Sirard, J.R. 2004. Influences of preschool policies and practices on children's physical activity. *Journal of Community Health* 29(3): 183–196.

Dowda, M., Brown, W.H., McIver, K.L., Pheiffer, K.A., O'Neill, J.R., Addy, C.L. og Pate, R.R. 2009. Policies and characteristics of the preschool environment and physical activity of young children. *Pediatrics* 123(2): 261–266.

Duesund, L. 1995. *Kropp, kunnskap og selvoppfatning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fønnebø, B. og Jernberg, U. 2008. *Barnehagens rammeplan i praksis – mange veier til dokumentasjon og kunnskap*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Giske, R., Tjensvoll, M. og Dyrstad, S.M. 2010. Fysisk aktivitet i barnehagen. *Nordisk barnehageforskning* 3(2): 53–62.

Gubbels, J.S., Kremers, S.P.J., van Kann, D.H.H. 2011. Interaction between physical environment, social environment, and child characteristics in determining physical activity at child care. *Health Psychology* 30(1): 84–90.

Gundem, B. B. 2011. *Europeisk didaktikk. Tenkning og viten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haga, M. 2011. *Motor Development, Physical Fitness and Health in Children*. Trondheim: NTNU, Doctoral theses: 221.

Haydn-Davis, D. 2010. Physical literacy and learning and teaching approaches. I: M. Whitehead. *Physical Literacy, Throughout the Lifecourse*. London: Routledge: 165–175.

- Helsedirektoratet, 2008. *Aktivitetshåndboken Fysisk aktivitet i forebygging og behandling*. Oslo.
- Hinkley, T. 2009. *Study finds young kids spend almost all their free time sitting around*. Lastet ned 06.11.2012 fra <http://www.deakin.edu.au/news/2009/261009kidsactivity.php>
- Johannsen, K.F. og Specker, B. 2002. Factors associated with physical activity in preschool children. *Pediatrics* 140: 81–85.
- Kaufmann, G. 2006. *Hva er kreativitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Koch, A.B. 2009 *Pedagoger skal løpe forrest*. Børn og unge, nr. 28. Lastet ned 01.11.2012 <http://www.boernogunge.dk/internet/boernogunge.nsf/0/F8CDD6213733A163C125764E003C98A7?opendocument>.
- Kunnskapsdepartementet. 2011. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo.
- Løkken, G. 2004. *Toddlerkultur. Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Løkken, G. 2007. Barnehagepedagogikk og dannelse. I: T. Moser og M. Røthle, red. 2007. *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget: 119–131.
- Løkken, G. 2010. Bevegelse er meningen. I: E. B. H. Sandseter, T. L. Hagen og T. Moser. *Kroppslighet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal akademisk: 43–52.
- Maude, P. 2010. Physical literacy and the young child. I: M. Whitehead. *Physical Literacy, Throughout the Lifecourse*. London: Routledge: 100–116.
- Maude, P. 2001. *Physical Children, Active Teaching. Investigating Physical Literacy*. Philadelphia: Open University Press.
- Moser, T. 2010. Barns kroppslighet som del av barnehagens helhetlige dannelsesoppdrag. I: E. B. H Sandseter, T. L. Hagen og T. Moser. *Kroppslighet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal akademisk: 22–42.
- NOU 2012. Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene. 2012:1. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Pate, R.R., Pfeiffer, K.A, Trost, S.G., Ziegler, P. og Dowda, M. 2004. Physical activity Among children attending preschools. *Pediatrics*: 1258–1264.
- Perlhagen, J., Flodmark, C.-E. og Hernell, O. 2007. Fetma hos barn – prevention enda realistiska løsningen på problemet. *Lækartidningen* 3(10): 138–141.
- Røthle, M. 2007. Norsk barnehagepedagogikk – et historisk og komparativt perspektiv. I: T. Moser og M. Røthle, red. *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget: 57–74.
- Sandseter, E.B.H. 2010. *Scaryfunny. A Qualitative Study of Risky Play among Preschool Children*. Trondheim: NTNU, Doctoral theses 69.
- Seland, M. 2009. *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet*. Trondheim: NTNU, Avhandling for graden ph.d. ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse.
- Stokke, A. 1982. *Bevegelsesaktivitet i barnehager, vilkår og virksomhet. Noen teoretiske betraktninger og empiriske data*. Hovedfagsoppgave. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Stokke, A. 2011. Et blick på barns vilkår for fysisk aktivitet i barnehager, en komparativ studie, 1981 og 2009. *Barn* 1: 27–47.
- Stokke, A. 2012. Et blick på barns vilkår for fysisk aktivitet inne i barnehager, en komparativ studie, 1981 og 2009. *Barn* 1: 37–54.
- Sundgot-Borgen, J. 2012. *Duracell-professoren*. Aftenposten. Lørdag, 31. april: 33.
- Søbstad, F. 2007. Rammeplanen i et kritisk lys. I: T. Moser og M. Røthle, red. *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget: 74–86.

- Sørensen, H.V. 2011. Anvendeligheden af ECERS-R (Early Childhood Environment Rating Scale-Revisted) til vurdering af de materielle og de sosiale rammer i danske børnehaver med focus på 5-6-årige børns muligheder for at være fysisk aktiv. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift* 6: 498-539.
- Westbury, I. 1995. Didaktik and curriculum theory: Are they the two sides of the same coin? I: Hopman, S. og Riquarts, K., red. *Didaktik and or Curriculum*. Kiel: Universität- Karl-Albrechts: 233-264.
- Whitehead, M. 2010. *Physical Literacy, Throughout the Lifecourse*. London: Routledge.

Anne Stokke, Høgskolen i Finnmark, Follumsvei 31, NO-9509 Alta, Norge

E-mail: Anne.Stokke@hifm.no